

Onder de grond 2015

Beleid voor archeologie in Teylingen

1 september 2015

1

Onder de grond 2015

Beleid voor archeologie in Teylingen

1 september 2015

2

Vastgesteld door de gemeenteraad van Teylingen op 29 oktober 2015.
Gepubliceerd op 18 november 2015 en in werking getreden.

Deze nota en de bijlagen zijn gepubliceerd en te downloaden op www.teylingen.nl.

Gemeente Teylingen

Afdeling Ruimte

Carol Bekker

Inhoudsopgave

Titel	Pagina
Samenvatting	4
1. Nieuw beleid voor oudheid	6
2. Wettelijk en beleidsmatig kader	7
2.1 Het rijk	
2.2 De provincie	
2.3 De regio	
2.4 De gemeente	
3. De archeologie van Teylingen	11
4. Het beleid van Teylingen	13
4.1 Behoud en bescherming	
4.2 Percelen in gebruik voor bollenteelt	
4.3 Ruimtelijke ordening	
4.4 Kosten	
4.5 Communicatie	
4.6 Samenwerken en afstemmen	
4.7 Vergunningen	
4.8 Toevalsvondsten	
4.9 Hardheidsclausule	
Begrippenlijst	17
Documentenlijst	19
Bijlagen	
1 Archeologische monumentenzorgcyclus	
2 AMK-terreinen in Teylingen	
3 Verstoringsdiepten op percelen in gebruik voor bollenteelt in de Duin- en Bollenstreek, onderzoeksverslag van de gemeente Katwijk 2015.	
Losse bijlagen	
4 Archeologische verwachtingskaart Teylingen 2015	
5 Archeologische beleidskaart Teylingen 2015	
6 RAAP-rapport 2852 'Toelichting op de archeologische verwachtings(waarden) kaart en beleidskaart' van 9 april 2015	

Samenvatting

Teylingen stelt beleidsregels vast voor het verstoren van grond. Het doel van dit beleid is het archeologisch erfgoed van Teylingen te behouden en te beschermen.

Behoud en bescherming

Teylingen bewaart archeologisch erfgoed zoveel mogelijk in de grond (*in-situ*).

Percelen in gebruik voor bollenteelt

Voor de gronden die in gebruik zijn als bollenteelt en met de bestemming 'Agrarisch-Bollenteelt' geldt dat grondwerk mag worden verricht tot een diepte van 70 cm onder maaiveld.

Ruimtelijke ordening

In de bestemmingsplannen staan de voorschriften voor archeologisch onderzoek per gebied en/of per bestemming. De regels zijn afgeleid van de voorschriften op de archeologische beleidskaart van Teylingen. Archeologisch onderzoek vindt in een zo vroeg mogelijk stadium van planvorming plaats.

Kosten

De verstoorder, initiatiefnemer van de bodemverstoringen, betaalt alle kosten voor archeologisch onderzoek.

Communicatie

Teylingen informeert haar inwoners. Bij een groot archeologisch project zoekt Teylingen een passend communicatiemiddel.

Samenwerken en afstemmen

Teylingen zoekt aansluiting bij omliggende gemeenten om samen te werken op het gebied van archeologie. Ook waardeert zij de inzet van lokale historische verenigingen en de archeologische werkgemeenschap.

Vergunningen

Bij het afgeven van een omgevingsvergunning doorlopen we de archeologische monumentenzorgcyclus (bijlage 1). Vanuit het bestemmingsplan kunnen archeologische voorwaarden aan een vergunning worden verbonden. Archeologisch onderzoek wordt uitgevoerd door een bureau dat door het Centraal College van Deskundigen Archeologie (CCvD) is gecertificeerd.

Toevalsvondsten

De vinder meldt dit zo snel mogelijk bij de Minister OCW (i.c. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) en de gemeente Teylingen.

Afbeelding 1: Vuurstenen sikkel

'De vuurstenen sikkel van Sassenheim.'

'In het zuiden van Sassenheim, nabij de Klinkenberg, werden begin juni 1943, tijdens landverbetering van een perceel teelland op een diepte van circa 1,2 meter, twee delen van een vuurstenen sikkel gevonden. Ze zijn van een type dat vooral bekend is uit West-Friesland. Dit is ook een van de meest zuidelijke vondsten van dit type. Bij het grondwerk was de sikkel helaas door een spadesteek in tweeën gebroken. De twee grote stukken werden opgemerkt, maar de splinters zijn verloren gegaan. Het langste deel is 11,17 cm en het kortste deel is 4,8 cm. De sikkel is bruingrijs tot blauwgrijs van kleur met hier en daar grijs-witte plekken. Aan een kant zijn nog twee kleine gedeelten van de oorspronkelijke korst van de vuursteenknol te zien. Dit betekent dan men bij het maken van de sikkel de buitenkant van het vuursteen in het te maken voorwerp heeft opgenomen om tijd en materiaal te besparen. Ditzelfde verschijnsel treffen we ook bij de Voorhoutse vuurstenen beitel aan.

De sikkel is regelmatig van vorm met een ronde rug en een rechte basis. Hij verschilt in vuursteenbewerking niet van de typen die in West-Friesland en Westergoo (Friesland) gevonden zijn. Ook hier valt de hoogglans op die verkregen is door het gebruik ervan, een soort polijstprocedure als het ware. Omdat zowel de Sassenheimse en de meeste West-Friese sikkels gevonden zijn in het veen, gaat men ervan uit dat ze vooral gebruikt werden voor het snijden van riet en moerasgras.

Vuurstenen sikkels in verschillende vormen werden gebruikt gedurende de Steentijd (begin ca. 1,6 miljoen jaar geleden) zowel als tijdens de daaropvolgende Bronstijd (begin ca. 4000 jaar geleden) en ook nog tot aan de IJzertijd (begin ca. 2600 jaar geleden). Waaruit maar weer eens blijkt dat ondanks de kennis van bronzen of ijzeren gebruiksvoorwerpen, deze in ieder geval ook in die perioden nog zo schaars waren dat men nog steeds van vuurstenen werktuigen gebruik moest maken. Dit feit gold vooral voor de meer geïsoleerde gebieden. De ouderdom van de 'Sassenheimse Sikkel' wordt geschat op ca. 3000 jaar.'

A. van der Geest
Sassenheim

Nieuw beleid voor oudheid

Inleiding

Deze nota verwoordt het archeologiebeleid van de gemeente Teylingen. Het beleid is gebaseerd op wetgeving en de archeologische verwachtings- en beleidskaart van Teylingen. In de nota staat beschreven op welke manier Teylingen volwaardig en efficiënt invulling geeft aan de verplichtingen die de wet met zich meebrengt.

Aanleiding

De Monumentenwet 1988 is op 1 september 2007 gewijzigd door de wijzigingswet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ). De WAMZ zorgt voor decentralisatie van taken en bevoegdheden naar gemeenten. De zorg voor het archeologische erfgoed wordt dus in eerste plaats de verantwoordelijkheid van de gemeente. De gemeente wordt hiermee het bevoegde gezag voor de archeologie op eigen grondgebied. Zij moet een besluit nemen bij ruimtelijke bodemverstoringen. Om deze besluiten op een juiste en verantwoorde wijze te kunnen nemen, moet de gemeente Teylingen een archeologisch beleid en een daarbij behorend instrumentarium ontwikkelen.

Doel

Het doel van dit beleid is het archeologisch erfgoed van Teylingen te behouden en te beschermen.

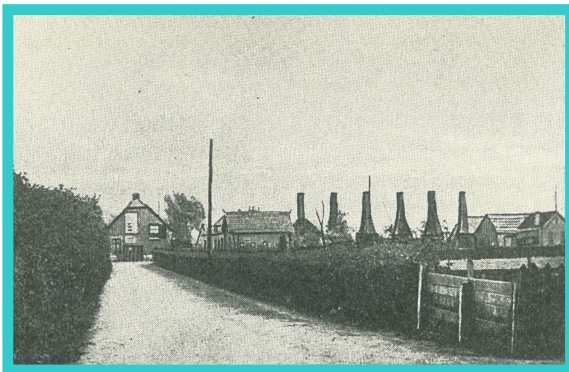
Uitgangspunten

Teylingen heeft waardering voor het archeologische erfgoed. Zij neemt de verantwoordelijkheid voor het eigen bodemarchief en streeft ernaar de kennis van de archeologie van het grondgebied te vergroten. Teylingen wil leidend zijn in het beschermen van haar archeologisch erfgoed. Zij heeft daarbij de volgende uitgangspunten:

- streven naar, zoveel mogelijk, behoud in de grond van archeologische waarden. Als behoud in de grond (in-situ) niet mogelijk blijkt moeten de archeologische waarden veilig gesteld worden door behoud buiten de grond (ex-situ), door middel van een definitieve archeologische opgraving;
- de verstoorder, initiatiefnemer van de bodemverstoringen, betaalt;
- archeologie verankeren in ruimtelijke ordening;
- bewustmaking van een breed publiek door communicatie;
- regionale samenwerking en afstemming.

Toepassing

Deze nota geeft beleidsregels voor het archeologische erfgoed in Teylingen. Hij is van toepassing op elke grondverstorende ingreep.

Afbeelding 2: Kalkovens in Warmond

Afbeelding 3: Fundamenten kalkovens

Wettelijk en beleidsmatig kader

2.1 HET RIJK

Verdrag van Valletta

Op 16 januari 1992 werd in Valletta, de hoofdstad van Malta, het 'Europees Verdrag over de bescherming van het archeologische erfgoed' ondertekend¹. Het doel van dit Verdrag van Valletta (of Malta) is de bescherming van het archeologische erfgoed als bron van het Europese gemeenschappelijke geheugen en als middel voor geschiedkundige en wetenschappelijke studie. In het verdrag is bewustmaking van het brede publiek specifiek opgenomen omdat dit bijdraagt aan de bescherming van het bodemarchief en de betrokkenheid van de bewoners.

Het verdrag bevat drie principes:

- 1 archeologische belangen verankeren in het ruimtelijke ordeningsbeleid en tijdig betrekken bij ruimtelijke planontwikkelingen;
- 2 erfgoed bij voorkeur in de grond behouden;
- 3 de verstoorder betaalt.

Wet op de Archeologische Monumentenzorg

Op 1 september 2007 werd de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) van kracht. De principes uit het Verdrag van Valletta zijn in de wetstekst opgenomen. De zorg voor het archeologische bodemarchief is nu in eerste aanleg de verantwoordelijkheid van de gemeente. Zij wordt hiermee het bevoegde gezag over archeologie in de gemeente.

7

Beleid

De minister Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is primair verantwoordelijk voor het beleid voor beschermde archeologische rijksmonumenten. De uitvoering van dit beleid is in handen van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).

Het Rijk ontwikkelde een Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOA). De NOA is opgezet om op nationaal niveau de samenhang te bevorderen in de doelen en de prioriteiten van het archeologische onderzoek.

Kaarten

De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed verwerkt archeologische gegevens in het centrale archeologische informatiesysteem (ARCHIS) en de Archeologische Monumentenkaart (AMK). De AMK geeft een overzicht van de belangrijkste archeologische terreinen in Nederland, zie bijlage 2. In Teylingen liggen twee beschermde terreinen, namelijk de Kloosterhof en de Kloosterwei.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Met de introductie van marktwerking in het archeologische bestel is een systeem van kwaliteitszorg opgezet: de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Deze schrijft voor aan welke eisen archeologisch onderzoek en de uitwerking minimaal moeten voldoen. Ook bevat de KNA verplichte kwalificaties en expertise voor archeologisch personeel.

¹ Traktatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden, jaargang 1992, nr. 97.

2.2 DE PROVINCIE

Verordening Ruimte 2014

De Verordening ruimte Zuid-Holland is vastgesteld in samenhang met de Visie ruimte en mobiliteit en het Programma ruimte. De visie bevat de hoofdzaken van het ruimtelijk beleid (o.a. archeologie) en het mobiliteitsbeleid van de provincie Zuid-Holland. Het ruimtelijk beleid is uitgewerkt in het Programma ruimte. De verordening is vastgesteld met het oogmerk van juridische doorwerking van een deel van het ruimtelijk beleid en bevat daarom regels voor bestemmingsplannen en daarmee gelijkgestelde ruimtelijke plannen

Kaarten

De verordening ruimte bevat regels voor in de grond aanwezige, dan wel te verwachten monumenten (archeologie). De Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid Holland (CHS) is daarbij uitgangspunt. Het CHS is een serie kaarten. Het biedt een overzicht in hoofdlijnen van het culturele erfgoed van de provincie.

2.3 REGIO

Actualisatie archeologiebeleid Duin- en Bollenstreek.

Teylingen doet mee met de regionale actualisatie van het archeologiebeleid. Zij doet dit samen met de gemeenten Katwijk, Noordwijk, Noordwijkerhout, Lisse en Hillegom. Door dit gezamenlijk aan te pakken komen we tot een breed gedragen en eenduidig archeologiebeleid voor de regio Duin- en Bollenstreek. Het beleid is o.a. gericht op een efficiënte uitvoering van archeologische onderzoeken in de toekomst. Er zal daarom ook veel aandacht zijn voor afstemming met belanghebbende partijen binnen de regio, zoals LTO-Noord, regionale adviesbureaus, archeologische en historische verenigingen. De actualisatie is naar verwachting in 2016 vastgesteld.

8

2.4 DE GEMEENTE

Beleid

Deze beleidsnota voor archeologie in Teylingen beschrijft hoe om te gaan met archeologisch erfgoed in de gemeente. Het is bedoeld om archeologische waarden te beschermen en te behouden. Het voeren van een eigen archeologiebeleid stelt de gemeente in staat eigen accenten te leggen en prioriteiten te stellen. Voor de uitvoering van dit beleid laat de gemeente zich adviseren door de archeologen in de gemeente Katwijk.

Kaarten

Hulpmiddelen voor de gemeente bij het nemen van beslissingen zijn de archeologische verwachtingskaart Teylingen en de archeologische beleidskaart Teylingen (bijlage 4 en 5). Deze kaarten geven inzicht in de archeologische waarden en verwachtingen in Teylingen. De kaarten zijn gebaseerd op landschappelijke zones. Met deze kaarten kunnen initiatiefnemers zo goed mogelijk worden geïnformeerd over eventuele archeologische consequenties van ruimtelijke ingrepen.

Archeologische Monumentenzorgcyclus

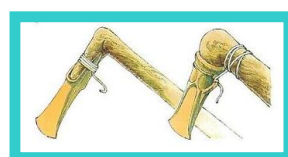
Als voor bodemversturende activiteiten een vergunning of ontheffing wordt aangevraagd, toetst de gemeente of er, op basis van de archeologische verwachtings- en beleidskaarten, het bestemmingsplan en de bestemmingsplanregels, specifieke voorwaarden en vereisten zijn gesteld aan archeologie. Is dit het geval dan wordt de zogenaamde Archeologische Monumentenzorgcyclus (AMZ-cyclus) opgestart. In bijlage 1 staan de onderzoek- en beslisstappen van de Archeologische Monumentenzorgcyclus vermeld. Het bevoegd gezag, dus de gemeente, doet een definitieve uitspraak over het vervolg van de procedure in het selectiebesluit. Wanneer er geen archeologische waarden zijn aangetroffen wordt het betreffende gebied vrijgegeven. Wanneer wel archeologische waarden aan de orde zijn, wordt in het selectiebesluit geformuleerd hoe hiermee om te gaan.

Historische verenigingen en de archeologische werkgemeenschap

In Teylingen zijn drie historische verenigingen aan het werk. Het zijn de Historische Kring Voorhout, Stichting Oud Sassenheim en het historisch genootschap Warmelda. Daarnaast is er het CultuurHistorisch Genootschap Duin- en Bollenstreek. Ook de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) is actief met de afdeling Rijnstreek. De AWN is een vereniging van amateur-archeologen. De leden sporen archeologische locaties op. Daarnaast werken ze mee aan archeologische assistentie (na toestemming van de RCE, de provincie of de gemeente), conserveren en documenteren van vondsten. Door hun bijdragen wordt veel werk gedaan waar professionele archeologen niet altijd aan toe kunnen komen.

Samen met de historische verenigingen en de archeologische werkgemeenschap kan de gemeentelijke specifieke onderzoeksvragen ten aanzien van thema's formuleren. Twee maal per jaar vindt overleg plaats in commissieverband. Daarnaast spelen de leden een positieve rol bij voorlichting en educatie over het archeologische erfgoed van Teylingen.

Afbeelding 4 boven

Afbeelding 5 links, afbeelding 6 rechts

'Het bronsdepot van Voorhout'

Voorhout ligt op een strandwal, die loopt van Rijsburg naar Lisse. In het noorden breed uitlopend, tussen de Herenweg en de Engelselaan richting Lisse, was dit de zogeheten Voorhoutergeest. In het zuiden volgt de oude Rijsburgerweg deze strandwal richting Rijsburg. Ten zuiden van het dorpscentrum was deze strandwal het smalst en hier stroomde in de middeleeuwen de Dinsdagse Wetering doorheen. Deze werd later opgevolgd door de Leidse Vaart met een nog iets zuidelijker loop.

De Dinsdagse Wetering werd in de vorige eeuw goeddeels gedempt. Ten zuid-westen van de huidige Nagelbrug over de Leidse vaart, lag begin vorige eeuw het Seminarie Hageveld. Later zou dat B.N.S. worden. Dit terrein moeten we zoeken waar zich nu de dokterspost, Huize Gerto en globaal het Teylingen College bevinden.

In de venige strandvlakte ten westen hiervan had de Firma M. Veldhuyzen van Zanten & Zonen uit Lisse land aangekocht. Na de drukte van de pakkerij in oktober 1907 wilde men dit perceel (toen nog met de hand) omzetten in Bollenland. In een ondiep gat van $\pm 50 \times 50$ cm vonden de arbeiders 19 bronzen voorwerpen, later bekend geworden als 'het bronsdepot van Voorhout'. De vondst bestond uit 1 vlakbijl, 3 randbijlen, 14 hielbijlen (afbeelding 4) en 1 beitel (afbeelding 5). De hielbijlen dateren voornamelijk uit de middenbronstijd. De vlak- en randbijlen zijn van een iets ouder type. De samenstelling van het brons, dat veel lood bevat, doet vermoeden dat het hier om handelswaar uit Noord-Wales gaat, die om één of andere reden is begraven en nooit meer opgehaald. Tot aan de 13e eeuw is het veen er overheen blijven groeien. Pas in 1248 werden de strandvlakten van Noordwijk, Voorhout en Sassenheim uitgegeven voor ontginning. De zogenaamde 'novaaltijden' (belasting op nieuw ontgonnen land) werden door graaf Willem II geschonken aan Abt Lubbert van Egmond. De strandvlakte van het bronsdepot is meestal voor veeteelt gebruikt tot aan de omzetting tot bollenland in 1907.

Het bronsdepot van Voorhout is te bezichtigen in de permanente tentoonstelling op de afdeling "bronstijd" in het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden.

Aad van der Geest
Sassenheim

NB: De bijstelen werden gemaakt uit een van nature gevorkte tak, zie afbeelding 6. De bijl werd met een touw of met een leren riem vastgesjord. Vele hebben een oor voor een borglijntje.

3

De archeologie van Teylingen

Archeologie of oudheidkunde, de studie naar het ondergronds erfgoed, is de wetenschap die, door bestudering van materiële overblijfselen uit het verleden, inzicht probeert te krijgen in oude culturen en beschavingen. De archeologie kent een praktische kant van veldwerk en vondstverwerking en een theoretische kant van analyseren en interpreteren. Het doel is het vertellen van het verhaal over het verleden.

Wat weten we van de wallen?

Kenmerkend voor het grondgebied van Teylingen zijn de strandwallen. Het zijn er vijf. Ze lopen van het zuidwesten naar het noordoosten. Strandwallen ontstonden door daling van de zeespiegel en de vorming van duinen. Strandwallen zorgden uiteindelijk voor de afsluiting van de kust. Het binnendringen van de zee in het vaste land was niet langer meer mogelijk. De meest oostelijke strandwal is daarom de oudste uit circa 3000 v. Chr. Warmond ligt op deze strandwal. Tussen de strandwallen vormden zich strandvlakten die werden opgevuld met veen en klei. Op de strandwallen ontstonden de kernen Warmond, Sassenheim en Voorhout. In oost Teylingen ontstond achter de strandwallen een veengebied. Door ontgraving van het veen vormden zich de Kagerplassen. Nu is het een recreatiegebied.

11

Nog steeds kan men veen- en kleigebied herkennen door het gebruik als weiland. De Roode Molenpolder en de omgeving van de Kagerplassen zijn duidelijke voorbeelden. De strandwallen zijn deels afgegraven en nu geschikt voor bollenteelt, akker- en tuinbouw.

Terreinen van archeologische waarde.

Er zijn in Teylingen vier terreinen van zeer hoge archeologische waarde, namelijk:

- het Kloosterhof in Warmond. Dit is een beschermd terrein met resten van een waterburcht, mogelijk het 'stienhuis' van de heer Dirk van Teylingen uit ongeveer 1270. In 1965 werden sporen van een ringmuur en woongebouwen gevonden;
- de Kloosterwei in Warmond. Dit is een beschermd terrein met resten van het Ursulaklooster uit 1410. In 1428 werd een gedeeltelijk ondergrondse gang naar de kerk gemaakt, voor de beslotenheid van de nonnen, die blijkbaar niet door anderen gezien mochten worden. Het klooster werd tijdens de reformatie aan het einde van de 16^e eeuw verwoest en de gang werd buiten gebruik gesteld. Het traptorentje van het gebouw is nog aanwezig. Het terrein met de zuidoostelijke hoek van het klooster is niet beschermd.

Afbeelding 7: Ruïne van Teylingen

Afbeelding 8: Kloosterhof

- de ruïne van Teylingen in Voorhout. Dit is een terrein met resten van het kasteel slot Teylingen uit 13^e eeuw. Het kasteel bestond oorspronkelijk uit een ronde muur met een weergang aan de binnenzijde. Tegen de oostzijde is rond 1250 een woontoren geplaatst. Deze bestond uit een kelder met daarboven drie verdiepingen. Het terrein is zeer waardevol door de hoge zeldzaamheid, informatiewaarde en herinneringswaarde van het kasteel en door de redelijk goede kwaliteit van de ruïne;
- het terrein van Nederlandse hervormde kerk aan de Hoofdstraat in Sassenheim. Een groot deel van de middeleeuwse kerk staat er nog. Buiten de kerk liggen nog fundamenteën van de oorspronkelijke kerk uit de 12^e eeuw.

Verder heeft Teylingen terreinen van hoge archeologische waarde:

- Kasteel Oud-Alkemade in Wasbeek. Dit is een terrein aan het einde van de Wasbeekerlaan met een hoge trefkans op resten van het kasteel van voor 1305.
- Boterhuispolder. Dit is een terrein met resten van een hofstede, herenboerderij of buitenplaats uit de late middeleeuwen
- Hemmeerpolder. Dit is een terrein met resten van het huis Hemmeer uit ongeveer 1630-1680;
- Dorpskern Sassenheim. Dit is een terrein met verschillende historische resten en sporen.
- Klinkenberg in Sassenheim. Dit is een terrein met resten van de hofstede Klinkenberg;
- Warmonderhek in Warmond. Terrein met mogelijk sporen van het veerhuis van Warmond;
- Elsgeestepolder aan de Rijnsburgerweg in Voorhout. Terrein met sporen van bewoning uit de ijzertijd.

Afbeelding 9: Jacobakannen in scherven

Afbeelding 10: Jacobakan

Het beleid van Teylingen

4.1 BEHOUD EN BESCHERMING

Uitgangspunt in Teylingen is het behouden van archeologische waarden in de grond (*in situ*). Door goed en zo vroeg mogelijk rekening te houden met de (mogelijke) aanwezigheid van archeologische waarden in de bodem kan het principe van behoud in de grond nagestreefd worden. Als behoud in de grond (in-situ) niet mogelijk blijkt moeten de archeologische waarden veilig gesteld worden door behoud buiten de grond (ex-situ), door middel van een definitieve archeologische opgraving.

Wanneer Teylingen de archeologische waarden in de grond laat, zijn zij verantwoordelijk voor het behoud en beheer van de archeologie. Hiervoor zal Teylingen per situatie in samenwerking met een vakinhoudelijke expert een protocol opstellen.

4.2 PERCELEN IN GEBRUIK VOOR BOLLENTEELT

Grondbewerking in het kader van de bollenteelt kan tot op grote diepte verstorend zijn. Binnen het bereik van deze verstoringen bestaat niet langer een verwachting op intacte archeologie. Naar de verstoring op percelen in gebruik voor bollenteelt is onderzoek gedaan door de gemeente Katwijk en het archeologisch onderzoeksbureau RAAP uit Leiden, zie bijlage 3 en 6. Dit onderzoek is gedaan in het kader van de actualisatie van het archeologiebeleid in de gehele Duin- en Bollenstreek.

Op basis van de gemiddelde waargenomen verstoringsdiepten op percelen voor de bollenteelt is het verantwoord om in nieuwe bestemmingsplannen voor percelen die in gebruik zijn voor bollenteelt vrijstelling van archeologisch onderzoek op te nemen tot 70 cm onder het maaiveld, met uitzondering van percelen waarvoor op basis van archeologisch onderzoek al een gespecificeerde archeologische verwachting is vastgesteld.

13

4.3 RUIMTELIJKE ORDENING

Bouwactiviteiten vinden zoveel mogelijk plaats in zones met een lage archeologische verwachting. Wanneer de bodem verstoord wordt in zones met een (zeer) hoge of middelhoge archeologische verwachting, vindt in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming archeologisch onderzoek plaats. Om te komen tot een dergelijk besluit doorlopen we de archeologische monumentenzorgcyclus (zie bijlage 1). Het bouwplan kan mogelijk worden aangepast zodat bij bodemverstoring contact met archeologische resten vermeden wordt.

Bestemmingsplan

In elk nieuw vast te stellen en te herziene bestemmingsplan staat een archeologische paragraaf. Het bestemmingsplan bevat beschermende regels. De regels zijn afgeleid van de voorschriften op de archeologische beleidskaart van Teylingen. Daarin zijn de voorschriften per gebied opgenomen. De gebieden zijn in het bestemmingsplan weergegeven in een plankaart met dubbelbestemming archeologie.

Voor de gronden die in gebruik zijn voor bollenteelt en bestemd zijn als 'Agrarisch-Bollenteelt' geldt dat grondwerk mag worden verricht tot een diepte van 70 cm onder maaiveld. Een uitzondering geldt voor de percelen waarvoor op basis van archeologisch onderzoek al een gespecificeerde archeologische verwachting is vastgesteld of die volgens de beleidskaart een grotere vrijstelling hebben.

Archeologische beleidskaart van Teylingen.

Op de archeologische beleidskaart van Teylingen zijn de archeologisch waardevolle gebieden aangegeven. De gebieden zijn onderverdeeld in 7 landschappelijke zones. Per zone is het beleid (verstoringmaat) aangegeven.

- Zone 1 (categorie 1)
AMK-terreinen met wettelijke bescherming: bij bodemingrepen dieper dan 30 cm –Mv en groter dan 0 m², een monumentenvergunning van de RCE is vereist.
AMK-terreinen overig en historische kern: bij bodemingrepen dieper dan 30 cm –Mv en groter dan 0 m².
- Zone 2 (categorie 5)
Zones met hoge verwachting: bij bodemingrepen dieper dan 30 cm –Mv en groter dan 250 m².
- Zone 3 (categorie 6)
Zones met middelhoge verwachting: bij bodemingrepen dieper dan 30 cm –Mv en groter dan 500 m².
- Zone 4 (categorie 7)
Zones met middelhoge verwachting: , gevormd door afgegraven strandwal met kalkrijke top: bij bodemingrepen dieper dan 100 cm –Mv en groter dan 500 m².
- Zone 5 (categorie 8)
Zones met lage verwachting: bij bodemingrepen dieper dan 30 cm –Mv en groter dan 1.000 m².
- Zone 6 (categorie 11)
Onderzochte gebieden, zie bestemmingsplanregels en onderzoeksrapporten.
- Zone 7 (categorie 12)
Vrijgestelde gebieden.

4.4 KOSTEN

Alle kosten voor het (archeologisch) onderzoek zijn voor de verstoorder. Dit houdt in dat de initiatiefnemer van een bodemversturende activiteit de kosten draagt die gemoeid zijn met de archeologische werkzaamheden. De verstoorder kan een particulier zijn of overheid.

De kosten van de onderzoeken worden in principe opgenomen in de kosten van het betreffende project. Deze kosten kunnen bestaan uit planaanpassingen, beheersmaatregelen, proefboringen of verkennend onderzoek door middel van proefsleuven, definitief opgravend onderzoek, zie ook bijlage 1. Daarna kunnen er kosten zijn voor o.a. het vervaardigen van een Programma van Eisen, conserveren, deponeren en documenteren van vondsten en communicatie. Van de kosten van archeologisch onderzoek is geen eenduidige indicatie te geven, omdat dit afhankelijk is van vele factoren.

Archeologisch onderzoek is in zekere mate onvoorspelbaar. Zo kan het gebeuren dat na het verlenen van de bouw-, aanleg- of sloopvergunning er onverwachte archeologie aangetroffen wordt. In een dergelijk geval kan het gemeentebestuur besluiten alsnog archeologisch onderzoek te laten verrichten in opdracht van de verstoorder.

Bij toevalsvondsten is de gemeente zelf verantwoordelijk voor de onkosten die een archeologisch noodonderzoek met zich mee brengt omdat deze niet langer ten laste van de verstoorder kunnen worden gebracht. De gemeente zal in overleg met de verstoorder een oplossing vinden die recht doet aan het belang van het archeologische bodemarchief. De kosten die hiermee gepaard gaan behoren niet geheel bij de verstoorder te liggen, omdat het bevoegde gezag of de Provincie Zuid-Holland of de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed archeologisch onderzoek heeft opgelegd. Hiervoor zijn echter geen wettelijke regels opgesteld. De financiering moet in overleg met alle betrokken partijen geregeld worden.

Terugkomende kosten die niet vallen onder een project

- Onderhoud van de archeologische verwachtingskaart en de beleidsadvieskaart;
- Evaluatie en bijstellen van beleid;
- Aanpassen bestemmingsplannen;
- Financiering van de senior archeoloog.

Voor deze kosten wordt jaarlijks een budget vastgesteld in de begroting (grotendeels structureel). De hoogte van het budget is afhankelijk van de werkzaamheden die in dat jaar worden uitgevoerd.

4.5 COMMUNICATIE

Informatie

Teylingen hecht waarde aan een goed en toegankelijk informatiesysteem om beroepsmatig en anders geïnteresseerden over het gemeentelijke archeologiebeleid en bodemarchief te informeren. Zij doet dit via een digitaal informatieloket op haar website.

De gemeente ondersteunt bijzondere archeologische projecten door publiekelijk draagvlak te creëren voor archeologie. Per project zoekt Teylingen een passend communicatiemiddel bijvoorbeeld folders, publiekspresentaties, tentoonstellingen of educatieve programma's.

Zichtbaarheid

De gemeente stimuleert het vergroten van de historische belevingswaarde van een gebied, door archeologie te visualiseren. Dit kan bijvoorbeeld door een archeologische waarde te reconstrueren of als inspiratiebron te gebruiken bij ruimtelijke planvorming. Archeologie kan een meerwaarde zijn voor de ontwikkeling van een gebied.

Andere ideeën voor het vergroten van de betrokkenheid zijn het vernoemen van straten en pleinen, een bijzonder bestratingpatroon of het plaatsen van informatieborden. Een voorbeeld hiervan is het tijdsvenster bij de ruïne van Teylingen.

4.6 SAMENWERKEN EN AFSTEMMEN

Seniorarcheoloog

De gemeente Teylingen huurt archeologische expertise in om taken als bevoegd gezag in het kader van de archeologische monumentenzorg goed uit te voeren. Hiervoor bestaat een samenwerking met de gemeente Katwijk.

Vrijwilligers

Teylingen waardeert de inzet van lokale historische verenigingen en de archeologische werkgemeenschap bij de uitvoering van het archeologiebeleid. Ze worden betrokken bij o.a. opgravingen, behoud en beheer van archeologische waarden en het opstellen van beleid.

15

4.7 VERGUNNINGEN

Vergunningen

Volgens het bestemmingsplan, Wro en WAMZ kan de gemeente bij de aanvraag van een bestemmingsplanprocedure, een aanleg-, bouw- of sloopvergunning een archeologisch rapport vragen, waarin de archeologische waarde van het terrein is vastgesteld. Het soort archeologisch onderzoek is afhankelijk van in welk gebied op de archeologische beleidskaart de verstoring zich bevindt. Naar aanleiding van het rapport en selectieadvies, zal de gemeente besluiten tot de vergunningverlening of vervolgonderzoek. De gemeente kan aan de aanvrager aanvullende eisen ten aanzien van technische en bouwkundige maatregelen stellen om archeologie te behouden. Zij kan de aanvrager ook verplichten tot behoud van de archeologie boven de grond, dus door middel van een opgraving. Om te bepalen welke voorwaarden moeten worden verbonden aan de vergunningverlening doorloopt Teylingen de Archeologische monumentenzorgcyclus (bijlage 1) bij de behandeling van de aanvraag. Ook kunnen vanuit het bestemmingsplan archeologische voorwaarden aan een vergunning worden verbonden.

Onderzoek

Archeologisch onderzoek in Teylingen zal worden uitgevoerd door een bureau dat door het Centraal College van Deskundigen Archeologie (CCvD) is gecertificeerd. Dit bureau werkt volgens de uitvoeringsleidraad Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Individuele personen hebben een ethische beroepscode ondertekend.

De aanbesteding en de uitvoering van archeologisch onderzoek laat de gemeente over aan de verstoorder. De gemeente blijft bevoegd gezag.

4.8 TOEVALSVONDSTEN

Onder een toevalsvondst wordt hier verstaan: een vondst in een gebied dat (na afdoende archeologisch onderzoek) is vrijgegeven. Tijdens bouw- of andere werkzaamheden kan het voorkomen dat men stuit op een toevalsvondst. De vinder en de eigenaar van de grond verkrijgen gezamenlijk eigendom (Burgerlijk Wetboek 5, art. 13). Degene die een toevalsvondst doet, meldt dit zo snel mogelijk bij de Minister OCW (i.c. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) en de gemeente Teylingen. De vinder is op grond van art. 53 MW verplicht de vondst zes maanden beschikbaar te houden/te stellen voor wetenschappelijk onderzoek. Het is dus niet toegestaan om de vondst te vernietigen.

Het doel van de meldingsplicht is het verkrijgen van informatie over het bodemarchief. De kosten die verbonden zijn aan het onderzoek van de toevalsvondst zijn niet voor rekening van de vinder/vergunninghouder, tenzij hierover specifieke afspraken zijn gemaakt. Er is immers afdoende archeologisch vooronderzoek gedaan; anders zou er geen sprake zijn van een toevalsvondst.

4.9 HARDHEIDSCLAUSULE

Het is onmogelijk alle denkbare situaties te vangen in deze beleidsnota. Er is uitgegaan van wat in een gangbare (gemiddelde) situatie aanvaardbaar is bij het verstoren van grond. Er kan sprake zijn van situaties waarin niet voldaan wordt aan deze beleidsnota, maar waarin een zorgvuldige afweging van belangen met zich meebrengt dat het verstoren van grond in die situatie toch aanvaardbaar is.

Bij afwijking van deze beleidsnota zal uit de motivering moeten blijken waarom afwijking gerechtvaardigd is. Met afwijkingen gaat de gemeente terughoudend om.

Begrippenlijst

Archeologisch erfgoed

Alle overblijfselen, voorwerpen en andere sporen van de mens uit het verleden, in en op de bodem waarvan het behoud en de bestudering relevante archeologische kennis oplevert. Hiertoe behoren in principe resten van bouwwerken, gebouwencomplexen, aangelegde terreinen, roerende zaken, monumenten van andere aard, inclusief hun context, zowel op het land als onder water.

Archeologisch monument

Terrein van algemeen belang wegens aanwezigheid van minimaal vijftig jaar oude zaken die relevant zijn wegens schoonheid, wetenschappelijke betekenis, cultuurhistorische waarde of zeldzaamheid. Dit kan een rijks-, provinciaal- of gemeentelijk monument zijn.

Archeologische Monumentenzorgcyclus

De Archeologische Monumentenzorgcyclus is een onderzoekscyclus die er op is gericht om kennis te verzamelen om als gemeente een afgewogen besluit te kunnen nemen over het al dan niet of onder voorwaarden toestaan van grondverstorende activiteiten.

De cyclus is naast een onderzoekstraject ook een besluitvormingstraject. Aan de hand van vastliggende criteria wordt de waardestelling van archeologische resten bepaald en betrokken bij het besluitvormingsproces.

Archeologische opgraving

Het vlakdekkend onderzoeken van archeologische vindplaatsen, met als doel de gegevens van de vindplaats te documenteren en daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden.

Archeologische waarden

Wanneer op basis van een uitgevoerd archeologisch vooronderzoek duidelijke aanwijzingen zijn voor waardevolle en dus belangrijke overblijfselen uit het verleden.

Archeologische verwachtingen

Op basis van al uitgevoerd archeologisch (voor)onderzoek op bepaalde geomorfologische ondergronden is het mogelijk een voorspelling te doen over potentieel aanwezige archeologische waarden op andere terreinen met dezelfde geomorfologische achtergrond. Aangezien directe gegevens over deze terreinen ontbreken, kan niet worden gesproken van aanwezige waarden, dus hebben we het over verwachtingen.

Behoud in situ

Behoud van archeologische resten op exact de plaats waar het is aangetroffen.

Bodemarchief

Alle informatie die in de bodem ligt opgeslagen en daarin terecht is gekomen door activiteiten van mensen en door natuurlijke processen.

Bodemverstoring

Alle grondverstorende werkzaamheden, inclusief heien, baggeren en diepploegen.

Bureau onderzoek

Tijdens het bureauonderzoek wordt informatie verworven, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, omvattend de aan- of afwezigheid, aard en omvang, datering, gaafheid en conservering en relatieve kwaliteit daarvan.

Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Vorm van onderzoek waarbij het gespecificeerde verwachtingsmodel dat op het archeologische bureauonderzoek is gebaseerd wordt aangevuld en getoetst door middel van waarnemingen in het veld.

Het IVO bestaat uit drie fasen. Als eerste de verkennende fase. Deze is gericht op het in detail in beeld krijgen van de archeologische verwachting voor een plangebied.

Bijvoorbeeld met behulp van de gedetailleerde archeologische verwachtingskaart.

De tweede fase is de karterende fase. Het doel van de karterende fase is het in kaart brengen van (nog onbekende) archeologische vindplaatsen. In de meeste gevallen bestaat een kartering uit booronderzoek, aangevuld met een oppervlaktekartering.

De derde, waarderende fase dient om meer duidelijkheid te verkrijgen over de aard van een vastgestelde archeologische vindplaats ten behoeve van de waardebeoordeling. Een waarderend onderzoek bestaat in veel gevallen uit een proefsleuvenonderzoek voorafgegaan door het opstellen van een PvE.

Programma van Eisen (PvE)

In het PvE wordt vastgelegd waaraan archeologische veldprojecten moeten voldoen. De formulering van de inhoudelijke vraagstelling (wat er moet gebeuren) en aanwijzingen voor de praktische uitvoering (hoe het moet gebeuren). het bevoegd gezag. Het PvE geeft de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats en formuleert de daaruit af te leiden eisen met betrekking tot het uit te voeren werk.

Nadat het PvE is opgesteld kan het zijn dat nieuwe feiten en gewijzigde inzichten leiden tot een wijziging van de onderzoeksopzet (incl. uitwerking, conservering). Dit kan het geval zijn tijdens en na afronding van het veldwerk. Voor dergelijke beslissingen is akkoord nodig van het bevoegd gezag die het PvE heeft vastgesteld.

Selectieadvies

Schriftelijk advies aan het bevoegd gezag. Hierin wordt geadviseerd over het belang van één of meer vindplaatsen aan de hand van de opgestelde waardering en criteria die gesteld zijn in het archeologische beleid van de betrokken overheid.

Selectiebesluit

Een gemotiveerd besluit van het bevoegd gezag tot het al dan niet behouden van een bepaalde archeologische waarde. Het besluit leidt tot het al dan niet, of onder voorwaarden, verlenen van een vergunning.

18

Senior archeoloog

Archeoloog die conform de criteria van de KNA voldoet aan de opleidings- en deskundigheidseisen.

Toevalsvondsten

Een vondst in een gebied dat (na afdoende archeologisch onderzoek) is vrijgegeven.

Documentenlijst

Bronnen

Ontwerp actualisatie van het archeologiebeleid in de Duin- en Bollenstreek. Van 19 maart 2015 door dr. B. Voormolen en dr. H. Siemons

Beleidsnota voor archeologie in Teylingen 'Onder de grond'. Van 1 maart 2010 door C. Bekker.

Websites

www.zuid-holland.nl

www.cultureelerfgoed.nl

Afbeeldingen

Op de voorpagina: Opgravingen in 2014 op de Dorpsstraat 31-33 in Warmond. Er werden verschillende (delen van) gebruiksvoorwerpen gevonden en een waterput. Foto's van IDDS in Noordwijk.

Afbeelding 1: De vuurstenen sikkel van Sassenheim, Depot RMO, inventarisatie nr. H1943/12-1. Afbeelding van de heer A.J.M. van der Geest, Sassenheim.

Afbeelding 2: De kalkovens in Warmond aan de Leede, in het begin van de twintigste eeuw. Deze kalkovens waren toen een bekend Warmonds gezicht. Afbeelding uit het boek 'Bijdragen tot de geschiedenis van Warmond'.

Afbeelding 3: Fundamenten kalkovens. Foto van een noodopgraving in 1994 van de kalkovens aan de Leede op het voormalige terrein van jachthaven 'Houweling'. Foto van de heer H. Maksymiak uit Warmond.

Afbeelding 4: Foto van de 18 bijlen die in 1907 werden gevonden in Voorhout. Foto van het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden.

Afbeelding 5: Foto van de beitel die in 1907 werd gevonden in Voorhout. Foto van het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden.

Afbeelding 6: Illustratie van de bevestiging van de bijl aan de tak. Illustratie van Bob Brobbel.

Afbeelding 7: Ruïne van Teylingen. Kort na 1200 gesticht door de familie Van Teylingen. De resten van de ringburcht met woontoren en slotgracht zijn nu nog te zien.

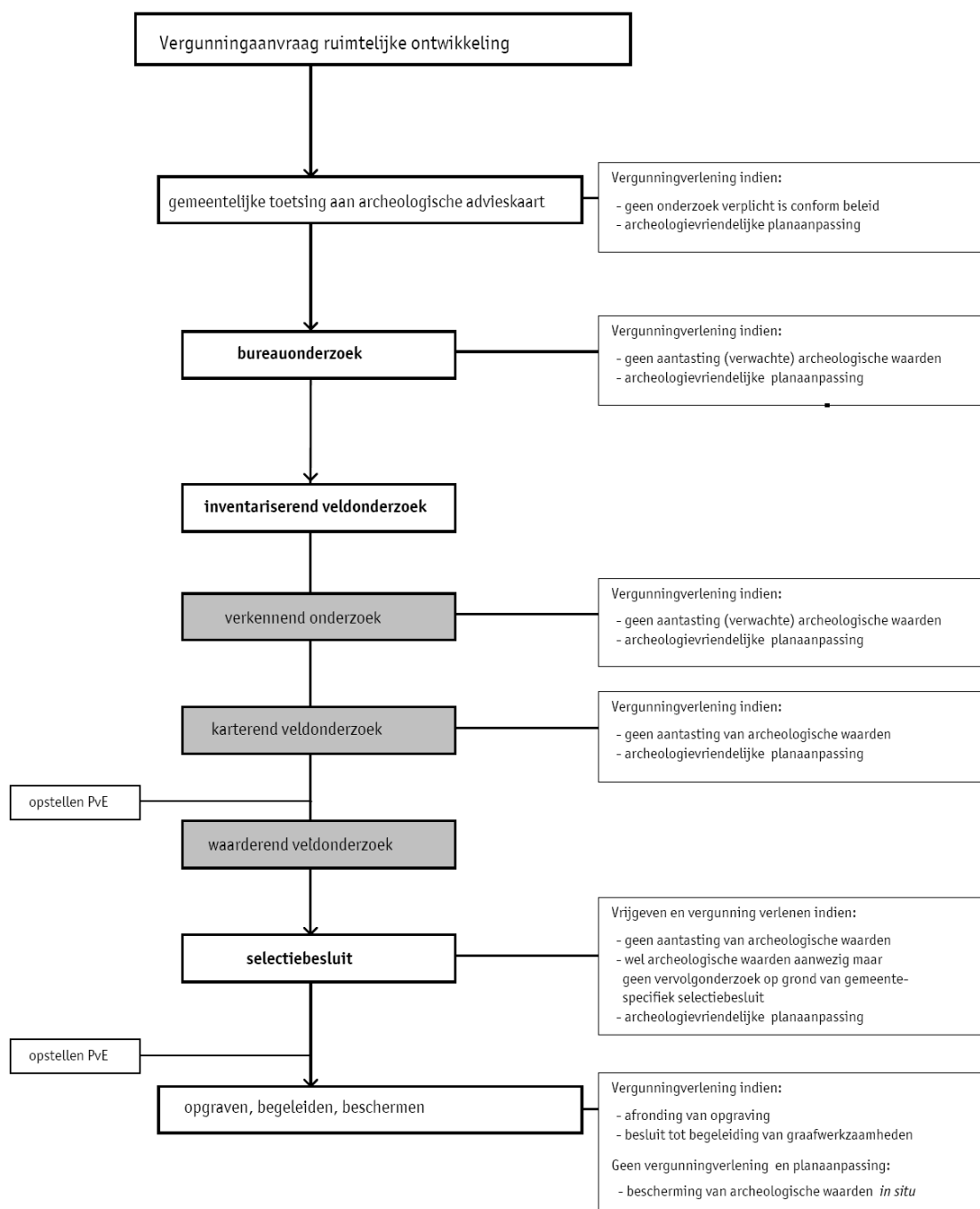
Afbeelding 8: Kloosterhof. In 1965 werd een opgraving gedaan op het stuk land De Kloosterhof in Warmond. Bij de opgraving werden resten gevonden van een ronde waterburcht uit de 13^e eeuw. In het noordwestelijke deel van het terrein werden funderingen van een zware woontoren met de afmetingen 11 bij 14,50 meter gevonden. De toren was omgeven met een ringmuur, die ongeveer 1 meter dik was. Tegenover de toren in het zuidelijk deel van de ringmuur, werden resten van een poortgebouw ontdekt. De vondst van bruggenpalen en een fragment van de boog van de poort toonden aan dat op deze plek de ingang was. Verder werd aardewerk gevonden waaronder een puntgaaf drinkkroesje uit omstreeks 1525.

Afbeelding 9: Jacobakannen in scherven. De grote verzameling aardewerk is opgegraven door de AWN in 1983 uit de slotgracht van de ruïne van Teylingen. Het aardewerk bevat een uitzonderlijk grote hoeveelheid fragmenten van de Jacobakan. De datering is 1300-1400 NC. Het aardewerk is vroeg steengoed afkomstig uit het Rijngebied in Duitsland. Het is in grote hoeveelheden ingevoerd uit deze streek. De kannen zijn vernoemd naar gravin Jacoba van Beieren. Zij woonde tot haar dood in 1436 op slot Teylingen. De kannetjes werden gebruikt om uit te drinken. De foto is gemaakt op het onderkomen van de AWN in Leiden. Hier wordt al het aardewerk gewassen en gedetermineerd.

Afbeelding 10: Jacobakan uit het begin van de 14de eeuw. Hoogte is 23,5 cm. De vorm is iets minder karakteristiek voor de Jacobakan. Foto van de heer P. van Grinsven uit Voorschoten.

Bijlage 1

Archeologische Monumentenzorgcyclus

Bijlage 2

AMK-terreinen in Teylingen

21

De terreinen (zeer) hoge archeologische waarde in Teylingen zijn:

1. Sassenheim: Klinkenberg. Terrein met resten van de hofstede Klinkenberg uit middeleeuwen (450-1500) en nieuwe tijd (1650-1850);
2. Sassenheim: centrum, N.H. Kerk. Terrein met resten van laat-middeleeuwse kerk (1050-1500).
3. Sassenheim: dorpskern. Het is een terrein met verschillende historische resten en sporen.
4. Voorhout: Ruïne van Teylingen. Terrein met resten van het kasteel slot Teylingen uit 13^e eeuw.
5. Voorhout: Elsgeesterpolder aan de Rijnsburgerweg (niet op de kaart). Terrein met sporen van bewoning uit de ijzertijd.
6. Warmond: Kloosterhof. Terrein met resten van een waterburcht uit ongeveer 1270;
7. Warmond: Oostergeest, Kloosterwei. Terrein met resten van het Ursulaklooster uit 1410.
8. Warmond: Warmonderhek. Terrein met mogelijk sporen van het veerhuis van Warmond
9. Warmond: Hemmeerpolder; Hemmeer. Terrein met resten van het Huis Hemmeer uit circa 16-30-1680;
10. Warmond: Wasbeek; Kasteel Oud Alkemade. Terrein met resten van het kasteel uit late middeleeuwen (1250-1500) en nieuwe tijd (1650-1850);
11. Warmond: Boterhuispolder. Terrein met resten van een hofstede, herenboerderij of buitenplaats uit late middeleeuwen (1050-1500).

Bron: www.kich.nl.

Bijlage 3

Verstoringsdiepten op percelen in gebruik voor bollenteelt in de Duin- en Bollenstreek².

² Dit document is oorspronkelijk afkomstig van en opgenomen in de ontwerp regionale archeologische beleidsactualisatie Duin- en Bollenstreek van 19 maart 2015. Auteurs: Boudewijn Voormolen (gemeente Katwijk) & Hans Siemons (Siemons Archeologisch Advies).

Verstoringsdiepten op percelen in gebruik voor bollenteelt in de Duin- en Bollenstreek

Werkwijze

Om een concreter beeld te krijgen van de toestand van de ondergrond op bollenpercelen is op twee manieren informatie en data verzameld. Middels booronderzoek zijn in de gemeenten Noordwijkerhout en Lisse twee bollenvelden onderzocht waarbij een intensief boorgrid van 10 boringen per hectare is gehanteerd. De resultaten worden hieronder in de paragraaf Veldtoets kort weergegeven. Het hele onderzoek is opgenomen in het rapport van RAAP nr 2852 'Toelichting op de archeologische verwachtings(waarden) kaart en beleidskaart' van 9 april 2015 (bijlage 6 bij deze nota). Daarnaast is op basis van reeds uitgevoerd archeologisch onderzoek de mate van verstoring op bollenpercelen geïnventariseerd. Hiertoe zijn op basis van Google Maps akkerlanden in kaart gebracht die mogelijk voor bollenteelt in gebruik zijn. Binnen deze gebieden is gezocht naar archeologische onderzoeksrapporten waaruit duidelijk was dat bij aanvang van het archeologisch onderzoek het perceel daadwerkelijk in gebruik was voor bollenteelt. Daarnaast zijn enkele rapporten geselecteerd waarin op basis van historische gegevens overtuigend aangetoond kon worden dat het perceel ooit in gebruik was voor bollenteelt. Bij twijfel zijn de gegevens niet meegenomen in het onderzoek; een vermoeden van bollenteelt als verklaring voor aangetoonde verstoringen was niet voldoende om de gegevens te gebruiken. Simpelweg omdat bij diepere verstoringen bijna altijd wordt verwezen naar de bollenteelt en het gevaar van een cirkelredenering hier duidelijk aanwezig is. De resultaten worden besproken in onderstaande paragraaf Archeologisch onderzoek op bollenpercelen

De verstoringen

De achtergronden van de vormings- en bewoningsgeschiedenis van het landschap in de Duin- en Bollenstreek en de gevolgen van activiteiten in het kader van de bollenteelt staan uitvoerig beschreven in het rapport van RAAP nr 2852 'Toelichting op de archeologische verwachtings(waarden) kaart en beleidskaart' van 9 april 2015 (bijlage 6 bij deze nota). Het gaat te ver om deze hier uitgebreid te herhalen, maar duidelijk is wel dat de combinatie van landschapsvorming en landgebruik tot een grote variatie aan archeologische verwachtingen leidt. In het kort en globaal zijn de volgende verstoringen binnen dit landschap aan te wijzen:

- Vanaf de 16e eeuw zijn de meeste strandwallen afgezaagd. Hierbij kwam het kalkrijke zand aan de oppervlakte. Het verwijderde kalkloze zand was gewild en werd elders gebruikt. Het kalkrijke zand en het verlaagde maaiveld (dichter bij het grondwater; ideaal is een grondwaterstand op circa 50 cm -mv) bleek optimaal voor de bollenteelt. Afzanden betekent niet perse dat alle archeologische resten verdwenen zijn. De schade is op de toppen van de strandwallen het grootst, maar op de flanken is vaak nog sprake van een intact bodemarchief.
- Fataal voor het bodemarchief is het zogenaamde omzetten en omspuiten. Hierbij wordt van grote diepte kalkrijk zand naar boven gehaald en worden eventuele klei- en veenlagen naar de diepte gewerkt. Ook het verwijderen van veen- en kleilagen is een mogelijkheid. Bij dergelijke bewerkingen rest niets van het archeologische bodemarchief, want ze hebben metersdiepe verstoringen tot gevolg.
- Naast de ingrijpende grondbewerkingen als afzanden, omzetten en omspuiten, is er ook de reguliere grondbewerking van het jaarlijks (diep)ploegen. Deze bewerking reikt tot een diepte van circa 50 tot 100 cm -Mv.

Archeologisch onderzoek op bollenpercelen

In tabel 1 zijn gegevens opgenomen van onderzoeken die zijn uitgevoerd op percelen die in gebruik zijn (geweest) voor bollenteelt. De gegevens zijn afkomstig uit archeologische rapporten. Het OM-nr in de eerste kolom is het onderzoekmeldingsnummer waarmee het onderzoek geregistreerd staat in ARCHIS 2; de archeologische databank die beheerd wordt door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). In de derde kolom staan de minimale en maximale waargenomen verstoringsdiepten.

Er konden 25 onderzoeken achterhaald worden. In totaal beslaan ze een onderzocht areaal aan plangebied van 1642115 m² ofwel 164,21 hectare. Op twee na zijn alle onderzoeken booronderzoeken, wat inhoudt dat op 161,91 hectare bollenperceel 719 boringen zijn gezet. Dit is een gemiddelde van 4,44 boring per hectare.

Uit tabel 1 blijkt dat de verstoringsdiepte op percelen varieert tussen 50 cm en 500 cm -mv, waarbij 500 cm als maximale boordiepte kan worden beschouwd en niet als maximale verstoringsdiepte. Veel terreinen zijn verstoord tot de maximale boordiepte van 200 of 400

cm -mv.³ De conclusie bij deze terreinen is dat ze zijn omgezet of omgespoten en dat de verwachting op archeologische resten naar zeer laag kan worden bijgesteld. In deze gevallen is het bodemprofiel waarbinnen zich op basis van landschappelijke kenmerken nog archeologische resten zouden kunnen bevinden, volledig verstoord. 400 cm komt overeen met de maximale archeologische boordiepte die gebruikelijk is in de regio. De verstoringen kunnen in deze gevallen nog dieper zijn.

Er blijken echter nog bollenpercelen te zijn waarop de minimale verstoringsdiepte binnen 100 cm -mv blijft. 50 cm is hierbij de minimale verstoringsdiepte, die bij vier onderzoeken is vastgesteld. Van circa de helft van de onderzoeken kunnen we vaststellen dat de ondergrond tot op grote diepte (dieper dan 200 cm) is verstoord. De overige onderzoeken bevinden zich in de marge tussen dieper dan 50 cm en ondieper dan 200 cm.

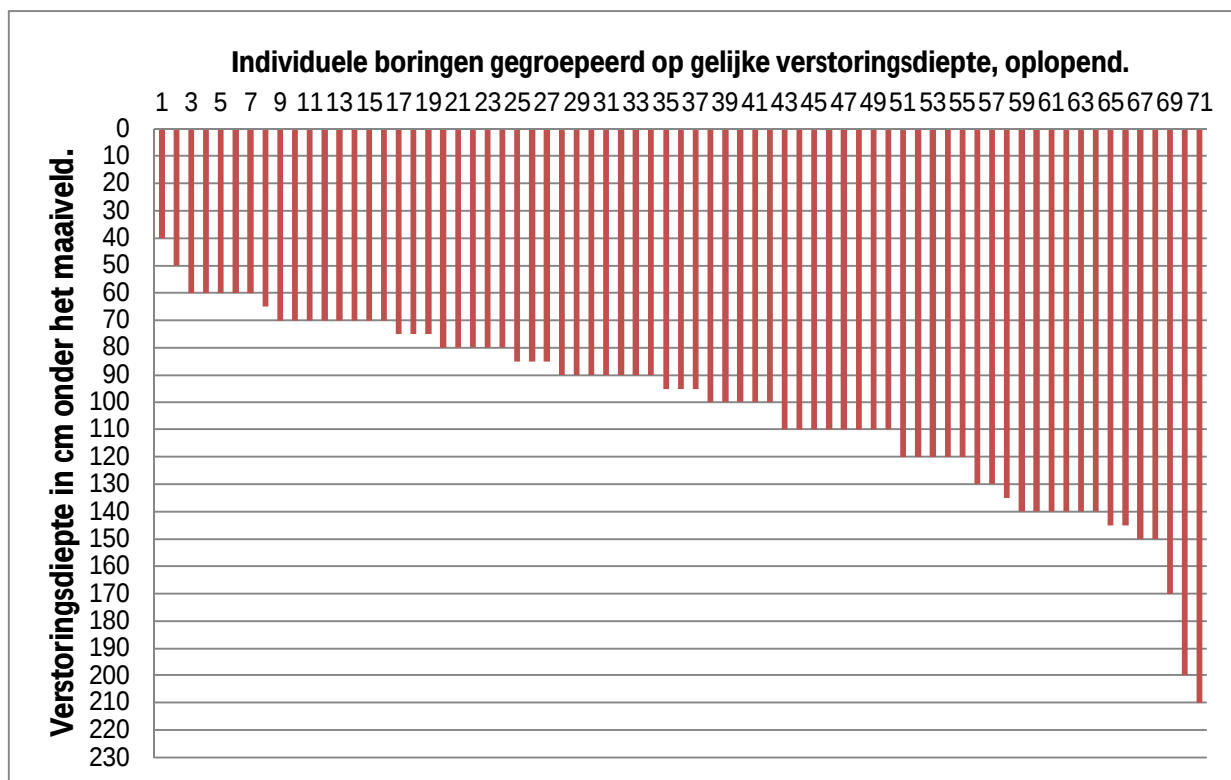
³ Bij de meeste booronderzoeken in de regio wordt geboord tot 200 cm -mv met om de zoveel boringen een diepere boring tot 400 cm -mv om de landschappelijke eenheden goed in kaart te brengen.

Tabel 1. Verstoringsdiepten op bollenpercelen

OM-nr.	huidige vrijstellingsnorm	verstoringsdiepte t.o.v maaiveld	aantal boringen	oppervlakte plangebied in m²
1611 (bronsgeest)	50 cm	>50 cm	opgraven	5000
20763	30/100 cm	200 - >400 cm	12	12000
22573	30 cm	200 - >400 cm	25	36000
22574	30 cm	200 - >400 cm	13	15000
22575	30 cm	200- >400 cm	29	45000
22652	100 cm	50-80 cm	9	4500
23246	30 cm	200 cm	9	4250
23772	30 cm	>400 cm	5	50000
25552	-	>400 cm	5	3850
26054	30/100 cm	tot in afzettingen van Wormer of >300 cm	61	480000
27515	100 cm	90-210 cm	13	100000
27887	30/100 cm	>500 cm	bureauonderzoek	18000
28587	30 cm	150-200 cm	23	25000
29723	30 cm	>300 cm	5	1965
32799 (bronsgeest)	50 cm	aangegeven t.o.v. NAP	259	280000 (waarvan 7,5 omgespoten, rest nog intact)
40246	30/100 cm	80-95 cm	5	1500
46133	50 cm	90-140 cm	26	18300 (locatie A)
49843	30/100 cm	50-100 cm	7	7000
50306	30 cm	100-300 cm	7	18000 (noordelijk deel)
51269 (zuidelijke helft, niet huidig gebruik)	50 cm	175-190 cm	3	250
53638	30 cm	>400 cm	5	50000
54678	30 cm	70-150 cm	8	8000
57037	30/100 cm	>150 cm	5	500
58116	30/100 cm	>200 cm	61	158000
RAAP Offem-Zuid (deels bollengrond)	50 cm	>50 cm	124	300000

Voor enkele niet volledig verstoorde bollenpercelen zijn de verstoringsdiepten per boring opgenomen in onderstaand staatje⁴ en tevens weergegeven in de grafiek. Hieruit blijkt dat op eenzelfde bollenperceel de verstoringsdiepte aanzienlijk kan variëren. Deze variatie kan oplopen tot een verschil van meer dan een meter (om-nr. 27515) tussen boringen op hetzelfde perceel. Hieruit is af te leiden dat voorzichtig moet worden omgegaan met extrapoleren en generaliseren van de verstoringsdiepte van enkele waarnemingen of boringen naar een heel perceel. Bij onderzoek om-nr. 54678 komt bijvoorbeeld in zeven boringen de maximale verstoringsdiepte van meer dan een meter slechts tweemaal voor. De overige vijf boringen liggen rond de verstoringsdiepte van 70-75 cm.

OM-nr. 22652: b1-80, b2-70, b3-70, b4-60, b5-80, b6-60, b7-65, b8-60, b9-70
OM-nr. 27515: b1-85, b2-140, b3-95, b4-90, b5-85, b6-120, b7-200, b8-60, b9-130, b10-110, b11-145, b12-40, b13-210
OM-nr. 40246: b1-90, b2-90, b3-85, b4-80, b5-95
OM-nr. 46133: b1-140, b2-70, b3-120, b4-140, b5-135, b6-140, b7-130, b8-110, b9-90, b10-110, b11-110, b12-120, b14-140, b15-110, b16-100, b17-90, b18-110, b19-120, b20-140, b22-110, b23-100, b24-100, b25-120, b26-100
OM-nr. 46133: b27-80, b28-170, b29-90, b30-80, b31-90
OM-nr. 49843: b1-145, b2-95, b3-100, b4-60, b5-150, b6-50, b7-70
OM-nr. 54678: b1-150, b2-110, b3-70, b4-70, b5-70, b6-75, b7-75, b8-75

Waargenomen verstoringsdiepten in 71 individuele grondboringen op regulier bewerkte (niet omgespoten of omgezet) percelen met bollenteelt.

⁴ De maten zijn in cm -mv aangegeven. Het eerste nummer is het Archis-onderzoeksmeldingsnummer. De boornummers (bx) zijn overgenomen uit de archeologische rapporten.

In tabel 2 zijn enkele vindplaatsen opgenomen uit de Duin- en Bollenstreek met daarachter de diepte waarop deze zijn aangetroffen. Het is te kort door de bocht om deze een op een met de verstoringsdiepten uit tabel 2 te vergelijken, maar duidelijk is wel dat archeologische resten, afhankelijk van de landschappelijke omstandigheden en de locatie, tot aanmerkelijke diepten onder het maaiveld kunnen worden verwacht.

Tabel 2. Vindplaatsen in de Duin- en Bollenstreek met vindplaatsdiepten.

onderzoek	datering	vindplaatsdiepte
Offem Zuid	prehistorisch	tot 110 cm -NAP tot 150 cm -mv
Klein Leeuwenhorst (N12)	neolithicum	tot 250 cm -NAP tot 250 cm -mv
OM-nr. 1611 Bronsgeest	bronstijd	tot 80 cm -NAP
OM-nr. 9127 Park Klinkenberg	neolithicum - middeleeuwen	tot 200 cm -NAP tot 175 cm -mv
OM-nr. 15353 Jacoba van Beierenweg	neolithicum – ijzertijd	160 cm -mv
OM-nr. 20441 Retentiebasin	ijzertijd – nieuwe tijd	tot 105 cm -NAP tot ca. 300 cm -mv
OM-nr. 28398 Boechorst	bronstijd	tot ca. 150 cm NAP tot ca. 95 cm -mv
OM-nr. 30809 Van Panhuysstraat	ijzertijd	tot 220 cm -mv
OM-nr. 40104 Coremolen	bronstijd	tot ca. 90 cm NAP tot ca. 150 cm -mv
OM-nr. 41194 Leidsevaart Voorhout	nieuwe tijd	tot ca. 210 cm -NAP
OM-nr. 52895 Menakkerweg/Achterweg		tot 130 cm -NAP tot ca. 150 cm -mv
OM-nr. 57420 De Zilk	neolithicum-ijzertijd	tot 75 cm -NAP

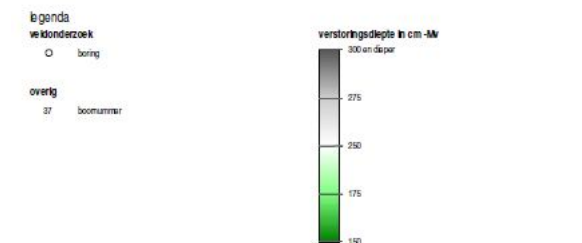
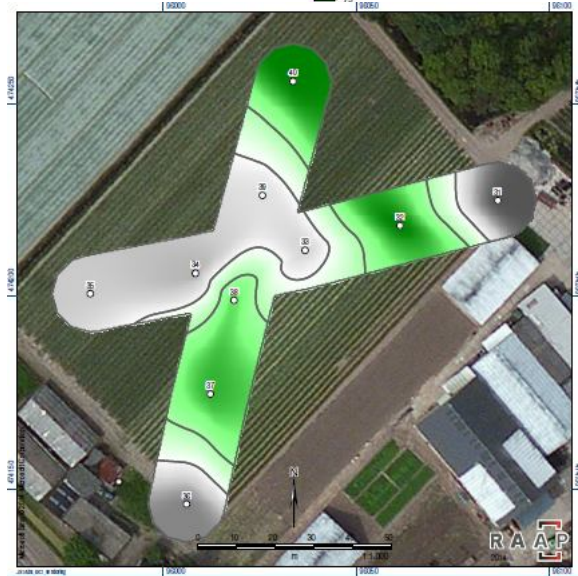
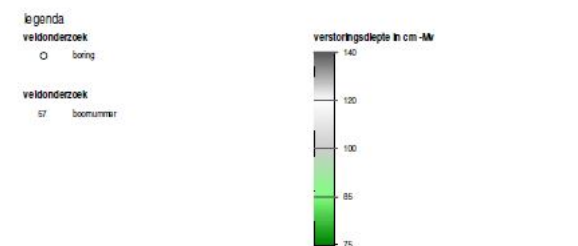
27

Veldtoets

Er zijn twee bollenpercelen, aan de Loosterweg Zuid in de gemeente Lisse en aan de Zilkerduinweg in de gemeente Noordwijkerhout, geselecteerd om gericht verstoringen door bollenteelt te onderzoeken ((zie onderstaande afbeelding en het rapport van RAAP nr 2852 'Toelichting op de archeologische verwachtings(waarden) kaart en beleidskaart' van 9 april 2015 (bijlage 6 bij deze nota) voor een uitgebreide beschrijving van het onderzoek)). Het perceel aan de Zilkerduinweg is regulier bewerkt; de eigenaar schatte voorafgaand aan het onderzoek de verstoringsdiepte in op 80 cm -mv door het regelmatig (diep)ploegen. Het perceel is in de vorige eeuw afgezaand en geëgaliseerd. Van het perceel aan de Loosterweg Zuid was de verwachting van de eigenaar vooraf dat het door diepere grondbewerking middels omzetting minimaal tot 200 cm -mv was verstoord. De percelen van circa 1 en 2 hectare zijn met een boordichtheid van 10 boringen per hectare door archeologische adviesbureau RAAP onderzocht.

De verstoringsdiepte op het perceel aan de Loosterweg Zuid bleek inderdaad aanzienlijk, maar reikte niet overal tot de veronderstelde 200 cm -mv. Op andere plekken op het perceel was de verstoring veel dieper dan 200 cm -mv. Voor het perceel kon worden vastgesteld dat de minimale verstoring 175 cm -mv bedroeg en de maximale verstoring dieper ging dan 300 cm -mv. Er was dus variatie in verstoringsdiepte waar te nemen op het perceel van circa 1 hectare. De conclusie van de onderzoekers van RAAP was overigens dat archeologische resten niet meer te verwachten zijn op het perceel.

Aan de Zilkerduinweg zijn door RAAP 20 boringen gezet. Hierbij werd een maximale verstoringsdiepte van 75 tot 140 cm -mv aangetroffen. Op basis van de boringen werd duidelijk dat de verstoringsdiepte van het perceel variabel was, waarbij ook kon worden vastgesteld dat lokaal nog archeologisch relevante landschappelijke eenheden intact waren. Overigens wordt de kans op het aantreffen van archeologische resten op het perceel aan de Zilkduinerweg op basis van het verkennend booronderzoek als laag ingeschat.

Resultaten van de booronderzoeken aan de Zilverduinweg (links) en de Loosterweg Zuid (rechts).

Conclusies en aanbevelingen

Uit het onderzoek naar eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek op bollenpercelen binnen de Duin- en Bollenstreek en de veldtoets op de bollenpercelen in Lisse en Noordwijkerhout kunnen enkele conclusies worden getrokken en aanbevelingen worden gedaan:

1. Niet alle bollenpercelen zijn volledig en metersdiep verstoord.
2. De verstoringsdiepte op percelen kan sterk variëren; er zijn verschillen van meer dan een meter vastgesteld. Het overgrote deel van de onderzochte regulier bewerkte percelen voor bollenteelt zijn echter minimaal verstoord tot op een diepte van 70 cm.
3. Samenhangend met bovenstaande kan ook de horizontale spreiding van de diepteverstoring sterk variëren. Dit betekent dat op een en hetzelfde perceel diepe verstoringen kunnen voorkomen maar ook nog zones met intacte archeologisch relevante landschappelijke eenheden.
4. Het is niet mogelijk om op basis van een (te) kleine steekproef te extrapoleren en verregaande uitspraken te doen over de bodemgesteldheid van uitgestrekte bollenpercelen.

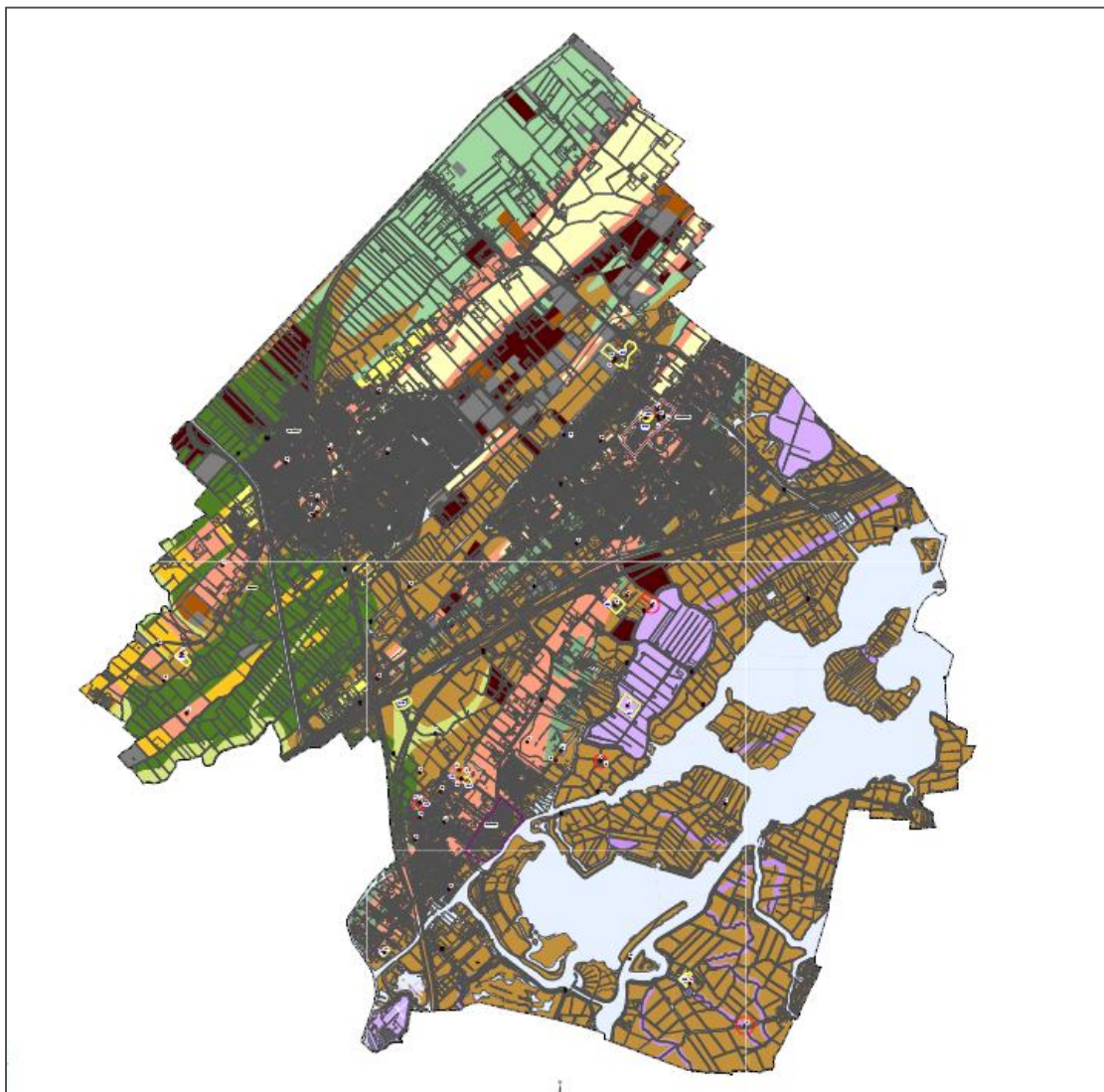
Bovenstaande conclusies leiden tot de volgende aanbevelingen:

1. Om grip te kunnen verkrijgen op de horizontale variatie in verstoringsdiepten op percelen voor de bollenteelt is een relatief dicht boorgrid voor de verkennende onderzoeksfase noodzakelijk om kansrijke en kansarme zones te kunnen onderscheiden.
2. Op basis van de gemiddelde waargenomen verstoringsdiepten op percelen voor de bollenteelt is het verantwoord om in nieuwe bestemmingsplannen voor percelen die in gebruik zijn voor bollenteelt vrijstelling van archeologisch onderzoek op te nemen tot 70 cm onder het maaiveld, met uitzondering van percelen waarvoor op basis van archeologisch onderzoek al een gespecificeerde archeologische verwachting is vastgesteld.

Bijlage 4

Archeologische verwachtingskaart Teylingen 2015

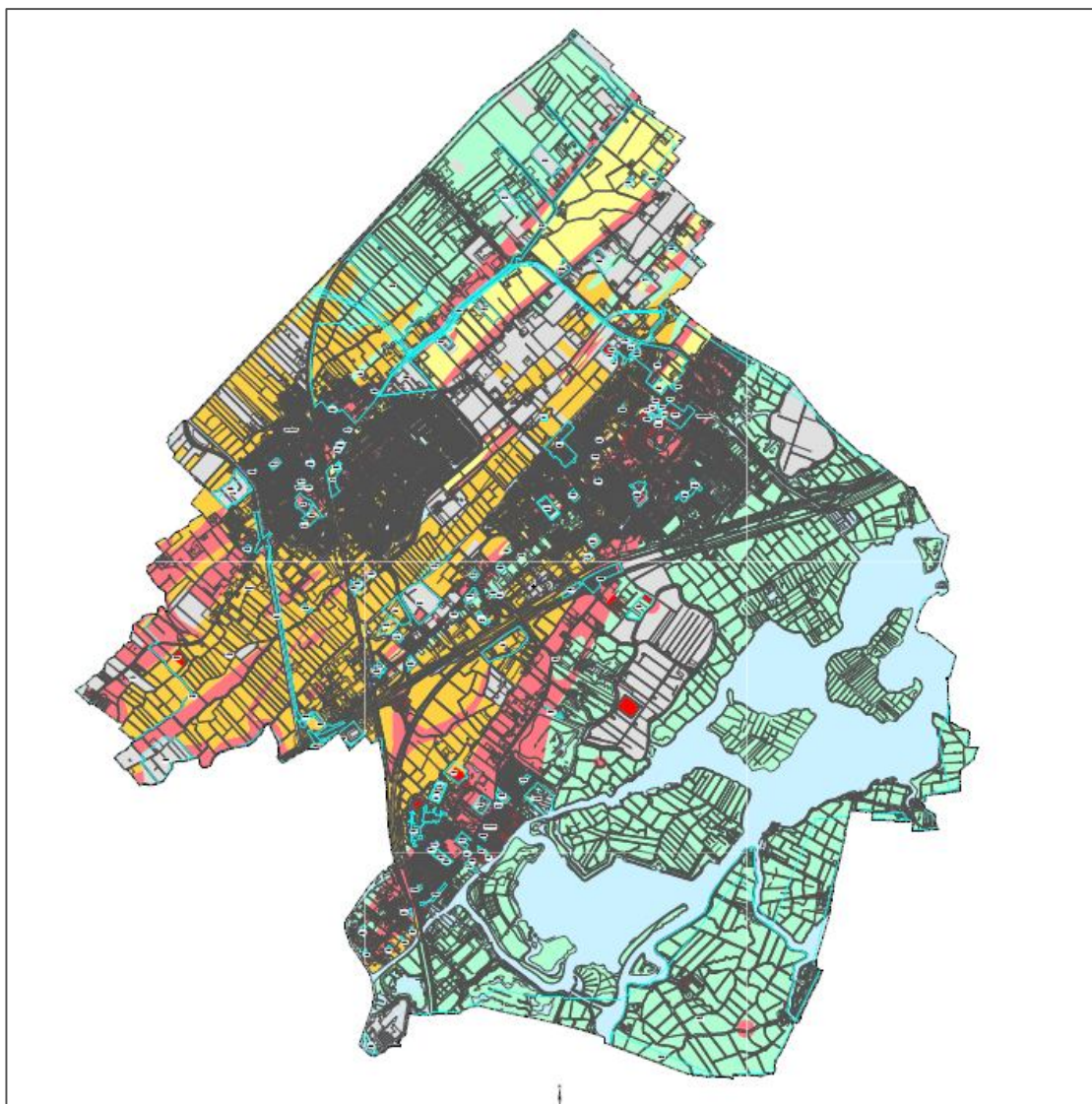
Deze bijlage is gepubliceerd en te downloaden op www.teylingen.nl

Bijlage 5

Archeologische beleidskaart Teylingen 2015

Deze bijlage is gepubliceerd en te downloaden op www.teylingen.nl

Bijlage 6

RAAP-rapport 2852 'Toelichting op de archeologische verwachtings(waarden) kaart en beleidskaart' van 9 april 2015

Deze bijlage is gepubliceerd en te downloaden op www.teylingen.nl

RAAP-RAPPORT 2852

**Toelichting op de archeologische
verwachtings(waarden) kaart en
beleidskaart**

Gemeenten Katwijk, Noordwijk, Noordwijkerhout, Lisse,
Teylingen en Hillegom

Versie 6.9